

MAKROEKONOMIKA

Predavanje iz Osnova ekonomije

- makroekonomika proučava ponašanje privrede kao cjeline za razliku od mikroekonomike koja objašnjava ekonomsko ponašanje pojedinaca, kućanstava, poduzeća i privrednih grana
- one imaju različite predmete proučavanja ⇒ makroekonomika se bavi analizom nacionalne proizvodnje, zaposlenosti, opće razine cijena i vanjske trgovine; mikroekonomika se bavi analizom cijena i troškova, količinom pojedinih dobara i usluga te dohotcima pojedinih proizvodnih činitelja
- makroekonomiku, kao novu ekonomsku disciplinu, je stvorila Keynesijanska revolucija u vrijeme Velike krize 1929-1933.
- ogroman porast nezaposlenosti je bio praćen još većim smanjenjem proizvodnje, potrošnje, životnog standarda i međunarodne razmjene što je natjeralo Keynesa da napravi prevrat u ekonomskoj teoriji

- većina ekonomista prije njega je smatralo da su vrhovi i dna poslovnih ciklusa neizbježni i da nema efikasne ekonomske politike u borbi protiv njih
- smatrali su i da će se ekonomski problemi riješiti sami po sebi zahvaljujući djelovanju tržišnog mehanizma (Sayov zakon)
- Keynes je odbacio Sayov zakon i ukazao da je u tržišnoj ekonomiji moguće istovremeno postojanje visoke nezaposlenosti i neiskorištenih kapaciteta
- isticao je da država može makroekonomskom politikom efikasno utjecati na veličinu proizvodnje, smanjiti nezaposlenost i skratiti ekonomske recesije
- utjecaj Keynesove teorije je nadživio svog tvorca i sredinom prošlog stoljeća se svaka analiza makroekonomske politike temeljila na njegovim postavkama

- opći ciljevi makroekonomske politike su:
  1. visoka i rastuća razina proizvodnje
  2. visoka zaposlenost, odnosno niska nezaposlenost
  3. cjenovna stabilnost s cijenama i najamninama koje određuju ponuda i potražnja na slobodnim tržištima
- ciljevi moraju biti kvantitativno mjerljivi kako bi se mogao ocijeniti uspjeh makroekonomske politike
- u tu se svrhu najčešće koriste bruto domaći proizvod (GDP), stopa nezaposlenosti i stopa inflacije
- **bruto domaći proizvod** je najobuhvatnija mjera ukupne proizvodnje nekog društva i predstavlja mjeru tržišne vrijednosti svih finalnih dobara i usluga proizvedenih u nekoj zemlji tijekom jedne godine

- razlikuju se nominalni i realni bruto domaći proizvod
- nominalni BDP se izražava u tekućim tržišnim cijenama i mijenja se pod utjecajem fizičkog obujma dobara i usluga te tržišnih cijena
- realni BDP se izražava u stalnim cijenama i mijenja se isključivo pod utjecajem fizičkog obujma proizvodnje i usluga
- odnos između nominalnog i realnog BDP-a naziva se BDP deflator, a služi za pretvaranje nominalnog BDP-a u realni
- dijeljenjem nominalnog BDP-a s BDP deflatorom dobiva se realni BDP, a množenjem realnog BDP-a s BDP deflatorom dobiva se nominalni BDP

- $\text{BDP deflator} = \text{BDP nominalni} / \text{BDP realni}$
- $\text{realni BDP} = \text{BDP nominalni} / \text{BDP deflator}$
- $\text{nominalni BDP} = \text{BDP realni} \times \text{BDP deflator}$
- postoji i potencijalni BDP koji pokazuje maksimalnu količinu dobara koju privreda može proizvesti pri stabilnim cijenama
- potencijalna proizvodnja se ponekad naziva i proizvodnjom s visokom razinom zaposlenosti
- zbog postojanja poslovnih ciklusa, stvarni BDP se razlikuje od potencijalnog ⇒ BDP jaz
- postojanje BDP jaza govori da privreda ne posluje na granici proizvodnih mogućnosti
- u slučaju recesije je taj jaz malen, a u slučaju depresije je velik

23. Makroekonomika

- **stopom zaposlenosti** mjeri se veličina zaposlenosti koja je jednaka omjeru broja zaposlenih (Z) i veličine radne snage (RS)
- do istih rezultata se dolazi ako odredimo stopu nezaposlenosti kao omjer broja nezaposlenih i veličine radne snage ⇒
$$z' = Z/RS$$
$$n' = N/RS$$
- radna snaga je jednaka zbroju statistički evidentiranih zaposlenih i nezaposlenih radnika pa se razlikuje od kategorije ekonomski aktivnog stanovništva, odnosno radno sposobnog stanovništva
- ekonomski aktivno stanovništvo je ono koje ostvaruje dohodak bez obzira jesu li bili statistički obuhvaćeni ili ne

- radno sposobno stanovništvo čine oni koji su sposobni za rad neovisno o tome da li ostvaruju dohodak ili ne
- stopa nezaposlenosti se kreće u skladu s poslovnim ciklusom, odnosno u vrijeme recesije i depresije raste, a u vrijeme ekspanzije opada
- **stabilnost cijena** je nužna u tržišnoj ekonomiji za mjerenje ekonomske vrijednosti te za racionalno alociranje oskudnih proizvodnih resursa jer brze promjene cijena narušavaju ekonomske odluke poduzeća i pojedinaca
- najčešće se kao pokazatelj opće razine cijena koristi indeks potrošačkih cijena (CPI) kojim se mjeri trošak fiksne košare dobara koju kupuje tipični gradski potrošač

- promjene razine cijena nazivamo stopom inflacije koja označava stopu rasta ili pada razine cijena od jedne do druge godine ⇒
$$\text{Stopa inflacije} = \frac{\text{CPI (ove godine)} - \text{CPI (prošle godine)}}{\text{CPI (prošle godine)}} \cdot 100$$
- cijene se kreću u rasponu od deflacije (pada cijena) do hiperinflacije, kada cijene vrtoglavo i nekontrolirano rastu
- istovremeno ostvarivanje svih ciljeva ekonomske politike nije moguće jer su neki ciljevi međusobno suprotni, npr. cjenovna stabilnost i visoka stopa zaposlenosti
- stoga nositelj makroekonomske politike mora napraviti izbor među ekonomskim ciljevima, a njegova odluka je određena političkim i društvenim činiteljima

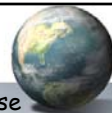
- ostvarenje ciljeva makroekonomije podrazumijeva primjenu određenih instrumenata kojima se vodi makroekonomska politika
- instrument ekonomske politike je varijabla pod nadzorom države koja može utjecati na jedan ili više makroekonomskih ciljeva
- tri su temeljna instrumenta makroekonomije:
  1. fiskalna politika
  2. monetarna politika
  3. politika dohodaka
- fiskalna politika se sastoji od porezne politike i politike javnih rashoda
- u razdoblju prekomjerne ekspanzije, kada prijeti inflacija, primjenjivat će se kontrakcijska fiskalna politika, dok će se u vrijeme depresije primjenjivati ekspanzivna fiskalna politika

- kontrakcijskom fiskalnom politikom se povećavaju porezi i smanjuju javni rashodi, dok se ekspanzivnom fiskalnom politikom smanjuju porezi i povećavaju javni rashodi
- monetarna politika se sastoji od kontrole novčane ponude od strane središnje banke, ovisno o fazi privrednog ciklusa
- u uvjetima inflacije primjenjuje se politika ograničenja novčane ponude, dok se u razdoblju recesije, odnosno depresije vodi politika povećanja agregatne ponude novca
- politika dohotka se sastoji od kontrole najamnina i cijena u širokom rasponu od neobvezujućih smjernica i preporuka do potpune regulacije
- kontrola najamnina i cijena je manje rigidan i jeftiniji instrument od fiskalne i monetarne politike

- sve su države međusobno povezane u međunarodnoj razmjeni, a razlika između vrijednosti uvoza i vrijednosti izvoza naziva se neto izvoz
- kada je izvoz veći od uvoza postoji suficit, a ukoliko je uvoz veći od izvoza tada postoji deficit u međunarodnoj razmjeni
- svaka država nastoji uravnotežiti vrijednost uvoza i izvoza te stabilizirati devizne tečajevе, a to se obavlja politikom razmjene koja se sastoji od carina, kvota i drugih propisa kojima se potiče ili ograničava uvoz ili izvoz
- važna je i regulacija tržišta deviza, kao i politika usklađivanja makroekonomske politike s drugim zemljama

23. Makroekonomika

-
- pored instrumenata ekonomske politike na makroekonomsku aktivnost utječu i egzogene varijable, a to su one koje utječu na privrednu djelatnost, ali nisu pod utjecajem ekonomije
  - tu ubrajamo vrijeme, proizvodnju drugih zemalja, ratove i sl.
  - egzogene varijable, zajedno s instrumentima ekonomske politike određuju inducirane varijable:
    1. proizvodnju
    2. zaposlenost
    3. cijene
    4. razmjenu s inozemstvom
    5. inducirane varijable utječu na agregatnu ponudu (AS) i agregatnu potražnju (AD)
  - agregatna ponuda je jednaka ukupnoj količini dobara i usluga koje je nacionalna privreda voljna proizvesti i ponuditi pri danoj razini cijena u određenom vremenskom razdoblju

-
- agregatna ponuda ovisi o razini cijena i o veličini potencijalnog proizvoda
  - agregatna potražnja je određena sumom trošenja pojedinaca, kućanstava, poslovnog sektora, države i stranaca
  - ona isto ovisi o razini cijena, ali i o monetarnoj i fiskalnoj politici
  - agregatna ponuda ima krivulju rastućeg oblika pri čemu je donji krak položen uzlazan, dok je gornji krak strmo uzlazan
  - agregatna potražnja ima silazni oblik i negativno je nagnuta prema apcisi
  - u sjecištu krivulja agregatne ponude i agregatne potražnje se nalazi makroekonomska ravnoteža pri kojoj ni kupci ni prodavači ne žele mijenjati svoje kupovine, prodaje ili cijene

-
- promjenom agregatne ponude, odnosno agregatne potražnje promijenit će se i položaj makroekonomske ravnoteže
  - poseban slučaj je šok ponude koji se iskazuje u pomaku krivulje AS prema gore i ulijevo rezultirajući višim cijenama i smanjenjem proizvodnje
  - to se dogodilo u dva navrata i to u vrijeme prvog naftnog šoka 1973. godine kada se cijena barela nafte učetverostručila i skočila na 12\$ do 14\$ te u vrijeme drugog naftnog šoka 1979. kada je cijena barela nafte skočila sa 14\$ u 1978. na rekordnih 34\$
  - šok ponude je izazvao pojavu poznatu kao stagflacija, koja je svojom pojavom zbunila i nositelje ekonomske politike i ekonomske teoretičare